

EN FÖRESTÄLLNING OM BARNETS RÄTTIGHETER

RÄTT SOM ÄR

LÄRARHANDLEDNING
FÖR FÖRSKOLA OCH SKOLA

Föreställning

Manus & regi: Per Wernolf

Scenografi, kostym & dockor: Lina Serning

Musik: Ulf Eriksson

Ljus: Lina Kramar

Producent: Sara Ulvenstrand

Bokas på www.kungochdrottning.se

Handledning

Författare: Tove Kjellander, Vinkelrätt

Foto: Daniel Milton

Grafisk form: Erik & Martin Designbyrå

2016

Introduktion

“Rätt som det är” är en föreställning som inte tar slut efter applåderna. För dig som pedagog finns det många möjligheter till uppföljning.

Använd det här häftet till att jobba vidare med barns rättigheter, respekt och egenmakt i barngruppen. Att lära sig om barnkonventionen betyder inte att barnen ska lära sig att rabbla olika rättigheter. Din viktiga uppgift handlar om att förmedla förståelse för vad rättigheterna betyder. Att kunna säga nej, att varje barn är värdefullt och att vi måste se och behandla varandra med respekt.

Du kan också boka en utbildning för hela eller delar av personalgruppen kopplad till föreställningen. Ni kommer då att höja hela personalgruppens kunskap om vad barns rättigheter är och dessutom få ytterligare inspiration och konkreta råd om hur ni kan ta arbetet vidare.

Innehåll

Till dig som är vuxen	sid.4
FN:s konvention om barnets rättigheter.....	sid.4
Barn som far illa.....	sid.5
Din barnsyn	sid.5
Fyra övningar för barngruppen.....	sid.6
Lika och Olika	sid.6-7
Pappa är trött, mamma är tvär	sid.8-9
Min hemlis är min	sid.10-11
Ord som gör ont	sid.12-13
Litteraturlista	sid.15

Till dig som är vuxen

"Rätt som det är" är en föreställning som kommer att väcka olika reaktioner hos både pedagoger och barn beroende på tidigare erfarenheter och referensramar. Det är viktigt att barnen har utrymme att tolka och se teatern på sitt eget sätt. Pedagogerna å andra sidan behöver ha kunskap och verktyg för att se föreställningen genom barngruppens ögon och följa upp på de områden barnen behöver.

Innan ni påbörjar arbetet är det viktigt att inventera vilken kunskap om barns rättigheter som finns i personalgruppen. Läroplanen för förskolan och skolan innehåller många referenser till "rättigheter", "demokrati" och "värden" men det kan vara en utmaning att konkretisera vad det betyder.

FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) antogs av FN 1989. Konventionen innehåller varje barns mänskliga rättigheter. Barn är alla människor under 18 år. I Sverige är vi skyldiga att leva upp till barnkonventionen sedan 1990 då vi skrev under och lovade att följa konventionen.

Läroplanerna och skollagen har alla delar som kopplar direkt till barnkonventionen. Formuleringar om barnets bästa och rätten till inflytande är hämtade från barnkonventionen. Barnkonventionen innehåller 54 artiklar som alla är lika viktiga. De är till exempel rätten till

ett namn, rätten att säga sin åsikt och bli lyssnad till och rätten till skydd mot alla former av övergrepp.

Barnkonventionens rättigheter är ovillkorade. Det betyder att barnet inte behöver göra något för att förtjäna sina mänskliga rättigheter och barnet kan heller inte förlora dem.

Att läsa:

FN:s konvention om barnets rättigheter – finns som lättläst eller i sin helhet på till exempel www.barnombudsmannen.se.

Att diskutera i personalgruppen:

1. Varför är det viktigt för barn att känna till sina rättigheter?
2. Ofta tänker vi på barn i andra länder när vi pratar om barnkonventionen - varför är den viktig också i Sverige?
3. Hur kan vi prata med barn om deras rättigheter när rättigheterna kränks?

Både förskolan och grundskolan ska enligt sina respektive läroplaner:

"...förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom förskolan/skolan ska främja aktningen för varje människas egenvärde och respekten för vår gemensamma miljö."

Barn som far illa

Ny personal, nya förutsättningar eller ny termin betyder att ni behöver gå igenom

och påminna om rutiner för hur ni agerar vid oro för att ett barn far illa. Samtliga medarbetare måste självklart känna till era rutiner och anmälningsplikten.

Alla som vet eller misstänker att ett barn far illa är skyldiga att anmäla det till socialtjänsten. Det gäller rektorer, förskolechefer, pedagoger, elevhälsan och övrig skolpersonal – både i offentlig och enskild verksamhet.

Föreställningen "Rätt som det är" kan väcka reaktioner hos barn som far illa. Det är mycket viktigt att ni följer upp besöket genom att prata med barnen och agera om ni misstänker eller vet att ett barn inte får den omsorg hen har rätt till.

Att läsa:

Skolverkets texter och filmer om orosanmälan (sök på skolverket + orosanmälan).

Diskutera:

1. Vilka svårigheter möter ni och vad känner ni inför att göra en orosanmälan?
2. Hur agerar ni om ni är osäkra på om ni ska anmäla eller ej?
3. Får varje individ i personalen det stöd hen behöver vid en orosanmälan? Vad kan ni förbättra?

Din barnsyn

Barnsyn är helt enkelt hur en person eller ett samhälle ser på gruppen barn. I vardagen handlar det mycket om vilka attityder vi har gentemot barn och

om hur vi respekterar barns åsikter, integritet och egenbestämmande. Barnkonventionen ger uttryck för en barnsyn där barnet är en likvärdig människa med rätt till samhället som alla andra. Det handlar till exempel om att få information på ett sätt som är anpassat till barnet, att inte bli skrattad åt eller klappad på huvudet på grund av sin ålder och att bli lyssnad till och tagen på allvar. Barndomen är inte bara en transportsträcka mot att bli vuxen, utan en tid som är viktig och värdefull i sig.

Att läsa:

Barnmakt – en metodbok om inflytande.
www.adlibris.se

Att diskutera:

1. Försök hitta exempel där samhället visar en dålig respektive positiv syn på gruppen barn.
2. När det ok för en vuxen att dela bilder och citat från barn respektive vuxna i sociala medier? Skiljer det sig?
3. "Du är inte framtiden – Du är nu" är ett citat från *Rädda barnens* ungdomsförbund. Vad har det med barnsyn att göra?

Fyra övningar för barngruppen

Föreställningen "Rätt som det är" riktar sig till barn mellan 4 och 7 år. Övningarna nedan är exempel som du som pedagog kan justera utifrån just din barngrupp.

1. Lika och Olika

Att alla barn är lika mycket värda är viktigt och självklart. Som pedagog är det något du jobbar med varje dag, ofta utan att tänka på det. I den här uppgiften får eleverna chansen att reflektera kring föreställningen och karaktärerna. I både processen och redovisningarna har du bra möjligheter att prata om hur viktigt det är att alla barn är lika mycket värda.

Är barnen lite äldre är det bra att introducera ordet diskriminering och vad det betyder.

UR BARNKONVENTIONEN

Artikel 1. Ett barn är varje människa under 18 år.

Artikel 2. Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras.

Artikel 3. Barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn.

Övning 1: Lika och Olika

1. Läs brevet (på nästa sida) från Lika och Olika för klassen. (Gör gärna ett riktigt brev som eleverna får öppna).
2. Eleverna ska måla, skriva eller berätta något de minns från teatern. Snäva gärna av uppgiften genom att koppla den till en känsla; *roligt, orättvist, arg, ledsen* etc
3. Redovisa resultatet i helgrupp så att alla får ta del av varandras reflektioner.

"Tolka och samtala om innehåll och budskap i olika estetiska uttryck".

Läroplanen: centralt innehåll för förskoleklassen.

"Barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen)".

Läroplanen: centralt innehåll F-3.

Hej kompisar!

Kommer ni ihåg teatern ni var på [igår/imorse/et()]? Det var ju oss, Olika och Lika på upptäcktsfärd som ni träffade! Vi vill gärna att ni berättar något som ni minns från teatern. Ni kan till exempel välja det ni tyckte var roligast eller något ni tyckte var orättvist.

Det ska bli så spännande att höra vad ni väljer!

Hälsningar
Lika och Olika

2. Pappa är trött, mamma är tvär

De flesta barn kan känna igen sig i att vuxna inte har tid. En del, men inte alla, barn känner också igen sig i den osäkerhet och otrygghet som Lika och Olika upplever hemma. I barnets liv är det vuxna som bestämmer det mesta. Ändå frågar vi sällan barnen hur de tycker att en vuxen ska vara. Men Olika och Lika vill gärna veta! Övningen är ingen utvärdering av vuxna i barnens närhet, utan en möjlighet för barnen att tänka och drömma. Som vuxen kan du här bekräfta barnen om de till exempel säger att en bra vuxen ska lyssna på barn. Inga svar är fel. Uppmuntra gärna barnen till att komma på flera olika typer av egenskaper och beteenden som en bra vuxen har.

UR BARNKONVENTIONEN

Artikel 6. Alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.

Artikel 12. Varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.

Artikel 3. Barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn.

Övning 2: Pappa är trött, mamma är tvär

1. Barnen lyssnar på sången "Rätt som det är!".
Finns på www.kungochdrottning.se.
2. Läs brevet från Lika och Olika.
3. Börja med att prata med barnen om vilka vuxna de träffar, de är många fler än bara lärare och föräldrar, till exempel busschafförer, ledaren på en fritidsaktivitet, kompisars föräldrar och personalen i mataffären.
4. Barnen ritar en vuxen på ett papper och ritar/ skriver/berättar/gör collage som visar hur en bra vuxen ska vara.
5. Klipp och klistra på ett stort papper för att skapa klassens drömvuxen och sätt upp i klassrummet.
3. Diskutera i klassen. Finns det vuxna som är som er drömvuxen? Skulle ni vilja att de fanns? Varför?

"Livsfrågor med betydelse för eleven, till exempel gott och ont, rätt och orätt, kamratskap, könsroller, jämställdhet och relationer"

Läroplanen: centralt innehåll för förskoleklassen.

Hej igen kompisar!

När ni träffade oss var
vår pappa trött och mamma tvär.
Kommer ni ihåg? Uch, allt var
sääää trist - ända tills vi började
vår upptäcktsfärd. Ibland hittar
vi på saker när det är sådär
trist. Och det är tur, annars
skulle det vara trist jämt.
Och hela mattan skulle vara full
med trolldeg. Men vi undrar en
sak. Hvr tycker ni att en riktigt
bra vuxen ska vara? När är de
vuxna bäst? Vi längtar efter att
få höra vad just ni tycker!

Hälsningar
Lika och Olika

3. Min hemlis är min

Hemligheter är inte alltid så lätt. Barn har rätt till sin integritet och att ha hemligheter. Som vuxna ska vi respektera det. Samtidigt är det viktigt att barnet känner till och förstår att hemligheter som inte känns bra i magen mår bättre av att bli berättade. Dåliga hemligheter får man berätta, även om någon har sagt att man inte får det.

UR BARNKONVENTIONEN

Artikel 16. Varje barns rätt till privatliv ska respekteras.

Artikel 19. Varje barn har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld, övergrepp, vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller annan som har hand om barnet.

Artikel 26. Varje barn har rätt till social trygghet, och hjälp om föräldrarna till exempel har lite pengar.

Övning 3: Min hemlis är min

1. Läs brevet från Lika och Olika
2. Fånga upp reflektionen och reaktioner från barnen på brevet.
3. Berätta för barnen att du kommer att lägga din hand på deras axel. Om barnet inte vill ska hen ha handen framsträckt för att visa stopp.
4. Gå runt i klassen och lägg handen på axeln hos de elever som inte visar stopp. Visa tydligt att du respekterar elevernas tecken.
5. Variera övningen! Gör den i ring på golvet, när ni blundar och när ni tittar. Variera genom att använda ett tyg eller något annan mjukt för beröringen och prova olika sätt att säga eller visa stopp.

”I undervisningen ska eleverna också ges möjlighet att utveckla förtrogenhet med demokratiska principer, arbetssätt och processer genom att de får vara delaktiga, utöva inflytande och ta ansvar i verksamheten.”

Läroplanen: centralt innehåll för förskoleklassen.

”Grundläggande mänskliga rättigheter såsom alla människors lika värde samt barnets rättigheter i enlighet med konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen).”

Läroplanen: centralt innehåll åk 1-3.

Hej!

Nu är det vi, Olika och Lika, som skriver brev till er igen. Mår ni bra?

Idag ska vi prata om hemligheter.

Visste ni att det finns olika sorters hemligheter? Det finns bra hemligheter som göra att det känns härligt och pirrigt i magen, kanske lite spännande och fnissigt. Som att ha en egen skatt!

Men en hemlis kan också vara dålig om den får dig att må dåligt. Om du får ont i magen eller bli nervös när du tänker på hemligheten, då är det ingen bra hemlis. Har du en sån hemlis ska du berätta om den för en vuxen. Det känns bättre efteråt - som när Lika berättade vem det var som pruttade på samlingen. Det var så skönt att berätta! Så är det med hemlisar, så ligger det till!

Idag ska ni få öva på att säga stopp!

Hälsningar
Lika och Olika

4. Ord som gör ont

Hur vi ska vara mot varandra i skolan och förskolan är en viktig del av verksamheten. Säkert har ni pratat om hur man är en bra kompis och vad man får och inte får göra. Ett tips är att prata mest om det positiva, det vill säga mer om hur en *bra* kompis är än hur en *dålig* kompis är. Det är lättare för barnet att lyckas om hen får tänka på vad hen ska göra, istället för vad hen inte ska göra. Det är extra viktigt om ni pratar med barnen i grupp. Den känslan vi vill ge barnen är att alla i rummet är bra och viktiga kompisar.

UR BARNKONVENTIONEN

Artikel 13. Varje barn har rätt till yttrandefrihet, att tänka, tycka och uttrycka sina åsikter.

Artikel 23. Ett barn med funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv och hjälp att delta i samhället på lika villkor.

Artikel 29. Skolan ska hjälpa barnet att utvecklas och lära sig om mänskliga rättigheter.

Övning 4: Ord som gör ont

1. Läs brevet från Lika och Olika.
2. Fånga upp barnens reaktioner. Hur minns de scenen från föreställningen? Kan de komma på andra sätt för Olika och Lika att bli sams?
3. Dela in barnen två och två eller tre och tre. Låt dem berätta för varandra om en gång när de själva var en riktigt bra kompis. Hjälp de barn som har svårt att hitta en situation, det är viktigt att alla barn har en historia att berätta. Det yngre barnen kan du diskutera med på samlingen för att sedan måla eller rita enskilt.
4. Hur kändes det? Varje grupp skriver eller ritar på färgglada lappar hur det kändes i just den situationen. Hjälp barnen att få ner så mycket känslor som möjligt.
5. Sätt upp lapparna tillsammans med barnen, läs högt och använd orden och känslorna för skapa en positiv stämning i klassrummet.

“Ord och begrepp som uttrycker behov, känslor, kunskaper och åsikter. Hur ord och yttranden kan uppfattas av och påverka en själv och andra.”

Läroplanen: centralt innehåll för förskoleklassen.

“Demokratiska värderingar och principer, i sammanhang som är bekanta för eleverna. Hur gemensamma beslut kan fattas och hur konflikter kan hanteras på ett konstruktivt sätt.”

Läroplanen: centralt innehåll för förskoleklassen.

Hej barnen!

Här kommer ett nytt brev från oss,
Olika och Lika. Ibland bräkar vi.
Vi kan bli väldigt osams. Till exempel
osams om vem av oss som ska bestämma.
Kommer ni ihåg att vi bråkade om
vem som får bestämma vad man får
kalla någon? Slemmis, hårboll och
slemboll kallade vi varandra och alla
blev ledsna. Orden gjorde ont! Olika
och Ormen Omar tyckte båda att det
var väldigt jobbigt. Men vi lärde
oss en sak av er på föreställningen!
Nämligen att vilka ord som gör ont
i dig, det vet bara du. Du bestämmer!
Och vilka ord som gör ont i mig
- det vet bara jag.

Adjo och farväl från
Lika och Olika

Litteraturlista

Det finns många bra material för målgruppen som du kan arbeta vidare med. Nedan listar vi några av dem. Du kan också hitta på egna övningar och skriva fler brev från Lika och Olika till barnen. Kan barnen till exempel hitta saker och känslor i föreställningen på alla alfabetets bokstäver?

Barnkonventionen i en låda, Unicef.

Barnkonventionen in a box, Unicef.

Det här är dina rättigheter! Rädda Barnen.

Olika men lika – att arbeta med barnkonventionen i förskolan, Rädda Barnen.

Alla barns rätt – en bilderbok om barnkonventionen.
Finns som bok i bokhandeln och som kostnadsfri app.

Mer om barnkonventionen och barns rättigheter hittar du till exempel på www.barnombudsmannen.se och www.kollpasoc.se

Hos skolverket finns bra texter och filmer om att göra en orosanmälan www.skolverket.se

Och allt det senaste om Lika och Olika hittar du på www.kungochdrottning.se

Har du frågor om materialet eller vill veta mer, kontakta Tove Kjellander tove@vinkelratt.se 070-7464549.

RÄTT SOM DET ÄR

EN FÖRESTÄLLNING OM BARNETS RÄTTIGHETER

Ett pedagogiskt material för dig som sett
"Rätt som det är" med en barngrupp.

I föreställningen följer barnen med *Lika* och *Olika* på en upptäcktsfärd med svängig musik och massor av lek, men också svåra dilemman. Kan alla vara med på lika villkor? Vem bestämmer om ett ord gör ont? Måste man dela med sig av sina hemligheter fast man inte vill?

"Rätt som det är" tar avstamp i FN:s konvention om barnets rättigheter. Den vänder sig till barn i åldrarna 4-7 år och vuxna i deras omgivning.

Den här handledningen utgår från föreställningen i kombination med läroplanen för grundskolan och förskolan. I häftet hittar du verktyg att arbeta vidare med barnkonventionen i barngruppen såväl som i personalgruppen. Materialet är skrivet av barnrättsexperten Tove Kjellander, som driver företaget *Vinkelrätt*. För dig som vill fördjupa arbetet eller sprida det till fler kollegor rekommenderar vi att boka en föreläsning eller längre utbildning om barnkonventionen för hela personalgruppen.

www.kungochdrottning.se

